

Miskolci Egyetem

Állam-, és Jogtudományi Kar

Alkotmányjogi Tanszék

SZAKDOLGOZAT

A személyi szabadsághoz való jog, annak korlátozási módjai

Konzulens:

Prof. Dr. Paulovics Anita PhD

Alkotmányjogi tanszék

Készítette:

Paszternák Dániel

Kriminológia mester szak

Neptun kód: NVH1YG

Miskolc, 2019.

University of Miskolc

Faculty of Law

Department of Constitutional Law

DISSERTATION

Law of personal freedom and it's limitation mode

Consultant:

Prof. Dr. Anita Paulovics PhD

Department of Constitutional Law

Written by:

Dániel Paszternák

Criminology Msc

Neptun code: NVH1YG

Miskolc, 2019.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
1. Alapjogok.....	7
1.1. Fogalmi meghatározás	7
1.2. Az alapjogok eredete, generációi	8
1.2.1. Az alapjogok eredete	8
1.2.2. Az alapjogok generációi	10
1.3. Emberi jogok és állampolgári jogok	14
1.3.1. Emberi jogok	14
1.3.2. Állampolgári jogok	19
1.4. Alapjogok korlátozása.....	20
1.4.1. Jogspecifikus korlátozási módszerek	21
1.4.2. A korlátozási okok összevont meghatározása	22
1.4.3. Az alapjogok felfüggesztése	22
1.5. Szükségesség-arányosság elve	23
2. A személyes szabadsághoz való jog.....	25
2.1. Történeti áttekintés, főbb jogi dokumentumok.....	25
2.1.1. Szabályozása az Alaptörvényben	26
2.2. A szabadságkorlátozás okai.....	27
2.2.1. Órizetbe vétel.....	28
2.2.2. Előzetes letartóztatás	28
2.2.3. Egyéb kényszerintézkedések	30
2.3. A Rendőrség feladatai	31
2.4. A rendőr intézkedési kötelezettsége	32
2.5. Kényszerítő eszközök.....	32
2.5.1. Kényszerítő eszközök alkalmazására vonatkozó követelmények	32
2.5.2. Kényszerítő eszközök fajtái, típusai.....	35
3. A személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedések fajtái.....	41
3.1. Elfogás és előállítás	41
3.2. Elővezetés.....	43
3.3. Idegenrendészeti intézkedés	44
3.4. Határforgalom ellenőrzés	44
3.5. Járványügyi intézkedések tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben	45
3.6. Biztonsági intézkedés	45

3.7. Kiemelt biztonsági intézkedés.....	46
3.8. Közbiztonsági őrizet	47
4. Esetgyűjtemény	48
Összefoglalás	53
Irodalomjegyzék	54
Internetes hivatkozások jegyzéke	54

Bevezetés

„Az emberek szabadok. Ez a legnagyobb ajándék, amelyben részesültünk. A szabadságunk teszi lehetővé, hogy mássá váljunk, mint akik vagyunk. A szabadság azt jelenti, hogy álmodhatunk, az álmok pedig az életünk éltetői... még ha gyakran hosszú utazások és pofonok árán érzük is el őket...”

Az 1789-es nagy francia forradalmat követően az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata „a közakarat érdekében” konkrét szabadságjogokat biztosított az elnyomás ellen. Magyarországon a kiegyezést követően lendült fel az emberi jogok védelme. Az 1878. évi V. törvénycikk módosításával bevezették a személyes szabadság és sérthetlenség elvét. 1895-ben a vallásszabadságról szóló törvényt, illetve 1914-ben a sajtószabadság törvényét hozták létre. A második világháborút követően, az 1946. évi I. köztársasági törvény foglalkozik az emberi jogok védelmével. Az 1949-ben elfogadott szovjet mintára épülő alkotmányunk általánosan foglalkozik a legfontosabb szabadságjogokkal.

Szakdolgozati témaválasztásomhoz - *A személyi szabadsághoz való jog, s annak korlátozási módjai* – egyrészt személyes érintettségem vezetett, mivel évek óta a Készenléti Rendőrség állományának tagja vagyok, másrészt erőteljes érdeklődésem a téma iránt, mivel ezen ismeretek elsajátítása és használata elengedhetetlen a rendőri pályafutásomhoz.

Legfőbb tevékenységi körébe tartozik a csapatszolgálat, illetve a határőrizet, melynek legjelentősebb eseménye a közelmúltban, a 2015. szeptember 16-án történt, Röszkei határátkelőhelynél erőszakba torkolló összecsapás volt a migránsok és a határátkelőt védő magyar rendőrök között. Ezen feladatok mellett többször nyújtunk segítséget helyi rendőr kapitányságoknak ahol rendőri intézkedéseim során többször találkozom különféle bűncselekmények vagy egyéb szabálysértések eseteivel, ezek elkövetőivel illetve sértetteikkel. Így mikor eljött a szakdolgozat témaválasztásának ideje, természetesen a munkámban szerzett tapasztalatokra is támaszkodva jutottam arra az elhatározásra, hogy ezt szeretném bővebben elemezni és ismertetni.

Szakedolgozatom első fejezetében ismertetem az alapjogokat, annak generációit, valamint az emberi-, és állampolgári jogokat. Kitérek az alapjogok korlátozhatóságára, valamint a szükségesség-arányosság elvére. Ezt követően a személyes szabadsághoz való jogról szólok, illetve kitekintést teszek ezek korlátozhatóságára, annak módjaira és eszközeire. Említést teszek a rendőri intézkedésekről és ismertetem az intézkedéshez kapcsolódó főbb szabályokat is. Dolgozatom végén pedig valós rendőri intézkedéseim során szerzett tapasztalataimat, illetve a rendőrség által használt Robotzsarunak nevezett számítógépes rendszerében tárolt, személyi szabadságot korlátozó eseteket kívánok bemutatni (természetesen nem valós nevek felhasználásával) melyek elzárással, vagy enyhébb büntetéssel végződtek - mint például helyszíni bírság.

1. Alapjogok

Az alapjogok hagyományosan az állam és az egyén legfontosabb, alapvető viszonyait hivatottak szabályozni. Részben az állami hatalom elé állítanak korlátokat az egyén szabadságának és autonómiájának védelme érdekében, részben pedig megalapoznak bizonyos állami szolgáltatások iránti igényeket. E jogok alapvető jellegéből következik, hogy különleges garanciák övezik érvényesülését. Tényleges biztosításáról csak akkor beszélhetünk, ha rendelkezésre áll egy megfelelő jogvédelmi rendszer, mely garantálja az érvényesülését. Fontos továbbá megjegyezni, hogy az alapjogok ma már nem csak az állammal szemben nyújtanak védelmet, hanem az alapjogok érvényesülését az állam biztosítja is bizonyos szakjogági törvények közvetítésével, az egyének egymáshoz való legfontosabb viszonyaiban. Ezt bizonyítja, hogy az alapjogok nem csupán az Alaptörvényben lelhetők fel, hanem az egyes jogokat a szakjogágak is védik – így például a polgári jog, vagy büntető jog.

1.1. Fogalmi meghatározás

Sokféle megnevezés övezi az alapjogok fogalmi meghatározását. Az alapjogi normára ma már leggyakrabban az *állampolgárok alapjogai* elnevezést használjuk. Felidézve azonban a történeti fejtegetéseket rábukkanhatunk egyéb elnevezésekre is, például az amerikai dokumentumok jogokat említenek és minden ember veleszületett és elidegeníthetetlen jogairól szólnak. A nemzetközi dokumentumok közül például az ENSZ alapokmányának preambuluma „alapvető emberi jogokról” rendelkezik. Az 1948-as egyetemes nyilatkozat, valamint az Európa tanácsi egyezmény egyaránt az „*emberi jogok és alapvető szabadságok*” kifejezést használja és annak védelméről szól. E fogalmi meghatározás során felmerült két fontos kifejezés: „*jog*” és „*szabadság*”. A köztük lévő megkülönböztetés eredendően arra utal, hogy a szabadságoknak mentesnek kell lenniük mindenféle állami beavatkozástól. Eltekintve e szavak fogalmának történelmi gyökereitől és azok megkülönböztetésétől, ma már a mindennapos jogalkalmazásba csupán a szó használatbeli eltéréséről van szó. Ma már a szabadságokat és jogokat az Alaptörvény alapjogként, az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogaként határozzák meg.¹

¹ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 33-34. o.

1.2. Az alapjogok eredete, generációi

1.2.1. Az alapjogok eredete

Honnan erednek az emberi jogok?

Ha képesek vagyunk meghatározni, hogy miként is lehet összehangolni az egyén cselekvési szabadságát és jóra törekvő hajlamát, a társadalom oly módon történő megszervezésével, mely biztosítani tudja állampolgárai részére a békét és biztonságot, akkor abban rejlik majd az emberi jogok eredete is. A választ keresve többféle nézet és elképzelés ismert napjainkban, melyet filozófiai, teológiai, politikai, jog-, és államelméleti, illetve alkotmányjogi gondolkodók alapoztak meg. Ezek alapján négyféle felfogás mutatkozik meg.

- a.) természetjogi-,
- b.) moralista (erkölcsi igazolást kereső)-,
- c.) pozitivista felfogás
- d.) nemzetközi jogokból való eredet

a.) Természetjogi felfogás

E felfogás a természetjogi tanokból alakult ki, s ezek alapján az ember alkotta szabályokhoz képest léteznek magasabb rendű normák → természeti-, vagy isteni eredetű örök törvények. John Locke munkásságát vizsgálva a természetből ered az élet, a szabadság és a tulajdon. Az emberi jogok az ember veleszületett, elidegeníthetetlen jogai, s ezek már az előtt is léteztek, mielőtt létrejött volna az államilag szervezett társadalom. A természetjogi eredeztetés az *emberi jogok* megnevezést használja.

b.) Moralista felfogás

Az emberi jogok eredetét illetően létezik egy másik jelentős felfogás → a morális nézet, mely szerint a jogok forrása erkölcsi igazolhatóságukban rejlik. E felfogás szellemi atyjának Immanuel Kantot tekinthetjük. Nézete szerint az ember szabadon és önállóan tud dönteni arról-, illetve képes arra, hogy viselkedését az erkölcsi törvényeknek megfelelően tanúsítsa. A moralista felfogás az alapjogok kifejezést használja. Magában a

szóhasználatban is benne van, hogy a jogrendszer alapjairól van szó. Olyan jogokról, mely minden más jog érvényesülésének az alapját képezi, és előfeltétele annak.

c.) Pozitivist felfogás

Haszonelvű szemlélet, mely szerint egy jog abban az esetben ismerhető el, ha hasznát szolgálja a társadalomnak. Nem léteznek egyetemes emberi jogok, hanem a társadalom változásai hozták azt létre. Hívei: Edmund Burke és Jeremy Betham. E nézet tagadja azt, hogy e jogok morális elvekből vagy felsőbb rendű törvényekből erednének, hanem e jogokat helyhez és időhöz köti, s egyedüli kritériumként a társadalom hasznát állítják. A jogpozitivist felfogás szerint a jogok az Alaptörvényből erednek, tehát tagadja, hogy léteztek volna az előtt, mielőtt belefoglalták volna őket. A jogok nem önmagukban érvényesülnek, hanem az állam biztosítja őket. Előszeretettel használja az *állampolgári jogok* kifejezést, ugyanis ebben benne rejlik egyfajta függés az államtól.

d.) Nemzetközi jogból eredeztetés

Az emberi jogok eredetét vizsgálva sajátos magyarázatot nyújt az a szemlélet, mely a jogokat a nemzetközi jogból eredezteti. E nézet elfogadottságát megalapozza a II. világháborút követően megalakult ENSZ Alapokmánya, majd az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, mely megnyitotta az utat az emberi jogok egyetemessé válása felé. E jogi dokumentumok a kiindulópontjai annak, hogy mára már elfogadottá vált a tény, miszerint az emberi jogok érvényesülése nem az adott ország belügye. A nemzetközi jogból eredeztető szemlélet az *emberi jogok* kifejezést használja. Az Európai Unió Chartája az alapjogok szó használatát preferálja.²

Az emberi jogok és alapjogok egymás szinonimájaként is használhatók. Az emberi jogok olyan erkölcsi jogok, melyek függetlenek a jogi elismeréstől. Az alapjogok az embert emberi mivoltánál fogva megillető jogosultságok, melyek részei a jogrendszernek, s ennél fogva azok jogi úton kikényszeríthetőek. Tiszteletben tartás és védelmi kötelezettség származik belőle.

² Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 13-19. o.

1.2.2. Az alapjogok generációi

Az alapjogokat, vagy más néven emberi jogokat két féle szempont szerint csoportosíthatjuk → Generációk és irányultság szerint.

E rendszerezés koronként változhat. A folyamatos tudományos és technikai változások újabb és újabb emberi jogi problémákat hoznak felszínre, melyekből hosszabb-rövidebb időn belül embert védő jogok nőhetnek ki, s ez által a problémákra adott válaszok alapvetően megváltoztathatják az addigi rendszerezést. Az alapjogok csoportosítása relatív, mely kizárólag az adott nézőpontból igaz s külső hatásokra, azokkal együtt változik. Többek között ezért is létezhet többféle megközelítés.

1.2.2.1. Generációk szerinti csoportosítás

A legkézenfekvőbb csoportosítás az alapjogok megjelenésének időbeli elrendezése, mely alapján első-, második-, és harmadik generációs jogokat.

Első generációs jogok: A XVIII. század végén, a polgári átalakulás kezdetén fogalmazódtak meg, mint oszthatatlan és elidegeníthetetlen jogok. Két csoportra oszthatók e jogok: *polgári* és *politikai* jogokra.

- *Polgári jogok:* Az ember személyéhez kapcsolódó jogok: életjog, szabadságjog, tulajdonjog, vélemény-, gondolat-, szólás-, és vallásszabadság. Olyan jogok, melyek az államtól be nem avatkozást és tartózkodást igényelnek.
- *Politikai jogok:* A közéletben való részvételhez kapcsolódó jogok: választó jog, népszavazáshoz való jog és a közhivatal viselésének joga.

Az első generációs jogok körében maradva a fent említett polgári és politikai jogokon kívül meg kell, hogy említsük az úgynevezett eljárási jogokat is. Az eljárási jogok a szabadságjogok érvényesítésének elengedhetetlen biztosítékait képezik. Ez alapján például a személyes szabadsághoz való jog érvényesülésétől elválaszthatatlanok a büntetőeljárással kapcsolatos garanciák.³

³ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 19-21. o.

Az első generációs jogok úgynevezett klasszikus alapjogok, melyek elsősorban az állami hatalom korlátozását valósítja meg. E jogok elsősorban a jog tiszteletben tartását követeli, valamint nemtevést és be nem avatkozást.

Második generációs jogok:

Az alapjogok következő nemzedékébe, a második generációba gazdasági, szociális és kulturális jogokat sorolunk, melyek a XIX. század végén, a XX. század elején alakultak ki. Különböző állami szolgáltatások és juttatások iránti igényeket jelenítenek meg, s belőlük következik az állam kötelessége, mely elsősorban a szükséges intézkedések megtételét és szolgáltatások nyújtását foglalja magába. Míg tehát a szabadságjogok az állam passzivitását követelik elsősorban, addig a szociális jogok megvalósulásához az állam aktív cselekvése, valamint anyagi ráfordítása válik szükségessé.⁴

A fent említett gazdasági-, szociális-, és kulturális jogok összefoglalására a „szociális jogok” kifejezés használatos, mely megfogalmazódás oka abban is keresendő, hogy nyilvánvalóvá vált: az emberi méltóság és az abból következő cselekvési önállóság feltételei közt szerepel egyfajta megélhetést biztosító anyagi biztonság is.

- a gazdasági jogok: a munkavégzés által teremtett függetlenség egyfajta védelmét hivatottak szolgálni
- a szociális jogok: védenek az önhibán kívüli anyagi ellehetetlenítés ellen
- a kulturális jogok (magába foglalva az oktatáshoz való jogot is): megteremtik az elvi lehetőség arra, hogy a szegénység ne öröklődhessen át.

A teljesség igénye nélkül az alábbi jogok tartoznak e csoportba:

- Gazdasági élettel kapcsolatos jogok: a munkához való jog és az ahhoz tartozó abszolút tilalmak (pl: kényszer-, és rabszolgamunka tilalma), az emberhez méltó munkafeltételekhez való jog, a szabadsághoz való jog, a pihenéshez való jog, a szakszervezeti szervezkedés szabadsága, a kollektív alku joga és a sztrájkhoz való jog.
- Szociális jogok: szociális biztonsághoz való jog, a társadalombiztosításhoz való jog, hajlékhoz-, vagy lakáshoz való jog, garancia az egészségügyi ellátás egy meghatározott szintjére. Továbbá ide soroljuk a gyermekek, anyák és a családok védelmére vonatkozó rendelkezéseket és az időskorúakról való gondoskodást.

⁴ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 42. o.

- Kulturális jogok: tanuláshoz és tanításhoz való jog (mely magába foglalja az ingyenes alapfokú és esetleg középfokú oktatáshoz való jogot is), a tudományos és művészeti élet szabadsága és a művelődéshez való jog.

Látható, hogy a jogok kiterjedt hálózatával állunk szemben, melyek nem minden esetben teremtik meg az alanyi jogi jogosultságot, viszont generálnak állami kötelezettséget a megvalósulás elősegítése érdekében.⁵

Harmadik generációs jogok: Időbeli megjelenés szempontjából a legkésőbb, a XX. század vége felé jelentek meg az úgynevezett harmadik generációs jogok, mely csoportot elsősorban az köti össze, hogy létrejöttük napjainkhoz a legközelebb állnak, ugyanis csupán néhány évtizede, hogy megjelentek. Ehhez elsősorban a technikai fejlődés és globalizáció vezetett. Szabályozásuk legtöbb esetben nemzetközi egyezményekben és különböző törvényekben zajlik.⁶

Ahogy az első és második generációs jogok körében, úgy itt is lehetséges további csoportok képzése, hisz a harmadik generációs jogok sem homogének. Egyrészt találhatunk szűk körben véve bizonyos alapjogokat. Ilyen például: az információs önrendelkezés szabadsága, valamint az egészséges környezethez való jog. A másik, nagyobb része foglalja magába: a békéhez-, és fejlődéshez való jogot, a természeti javak emberi örökségének arányos hasznosításához való jogot, humanitárius segélyhez való jogot. Végül ide soroljuk még az úgynevezett közösségi jogokat (menekültek jogai és a nemzeti-, és etnikai kisebbségek védelme, betegek és fogyatékosok jogai, fogyasztók jogai) vagy csoportjogokat. Az emberi jogok mai ismérvei alapján e jogok nem is tekinthetők valódi jogoknak, mivel nem pontosan meghatározható e jogok alanya, kötelezettje, sőt sok esetben még annak tartalma sem.

Az alapjogok generációi egy hasonlat szerint a francia forradalom: „SZABADSÁG, EGYENLŐSÉG, TESTVÉRISÉG” jelszavának időbeli megvalósulását mutatja.⁷

⁵ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 21-22. o.

⁶ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 42. o.

⁷ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 22-23. o.

A generációk szerinti csoportosítás mellett létezik egy irányultság szerinti felosztás is, mely az alábbiak szerint állítja fel az alapjogokat:

1.2.2.2. Irányultság szerinti csoportosítás

Alapjogi katalógus felállítható irányultság alapján, mely szerint hét többé-kevésbé jól körülhatárolható szempontot kell figyelembe venni. E szerint megkülönböztetünk:

a.) Az ember jogi státuszát megalapozó jogok

Ide tartoznak: az élethez és emberi méltósághoz való jog, illetve az jogalanyisághoz való jog.

b.) A személyek identitását védő jogok

Ide tartoznak: személyiségi jogok, állampolgársághoz való jog, testi épséghez való jog, a megkülönböztetés tilalma, valamint a lelkiismereti-, és vallásszabadság.

c.) A személyes szabadság biztosítékai

Ide tartoznak: különböző büntetőjogi alapelvek (ártatlanság vétele, védelemhez való jog, nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege), adatvédelem, tisztességes eljáráshoz való jog, közlekedés-, és mozgás szabadsága, információs önrendelkezési jog, magánlakás sérthetlensége, levéltitok.

d.) A politikai szabadságjogok

Ide tartoznak: egyesülési-, és gyülekezési jog, választójog, petíciós jog, véleménynyilvánítás szabadsága, információ-, és sajtószabadság, közérdekű adatok megismeréséhez való jog, közügyekben való részvételhez való jog.

e.) A társadalmi pozíciót meghatározó jogok

Ide tartoznak: tulajdonjog, öröklés joga, munka és foglalkozás szabad megválasztásának joga, szerződési szabadság, vállalkozáshoz való jog, család és házasság védelme, tanuláshoz való jog, nemzeti-, és etnikai kisebbségek jogai

f.) A szociális, gazdasági és kulturális jogok

Ide tartoznak: szakszervezeti szervezkedés szabadsága, sztrájkjog, szociális biztonság, egészséghez való jog, pihenéshez való jog, művelődéshez való jog, tanszabadság, valamint a tudomány és művészeti élet szabadsága.

g.) A világ globális problémáival kapcsolatos jogok

Ide tartoznak: az egészséges környezethez való jog és a természeti erőforrások arányos hasznosításához való jog.⁸

1.3. Emberi jogok és állampolgári jogok

1.3.1. Emberi jogok

Az emberi jogok, vagy más néven = human rights szűkebb fogalomkörrel rendelkezik, mint az embereket megillető jogok összessége. Emberi jogok alatt értjük azon létező jogosultságokat, melyek mindegyike megilleti az embert, emberi mivoltuknál fogva, s melyeket nem az állam teremt, de mégis köteles azt elismerni és tiszteletben tartani. Ezen jogok minden embert egyformán illetnek meg. Az emberi jogok tehát olyan erkölcsi és alanyi jogok összessége, melyek alapján minden jogosultat emberhez méltó bánásmód illet meg.⁹

Az emberi jog, az ember állampolgári és emberi létezéséhez szükségszerű, alapvető jogosítvány, mely mindenkit megillet az állammal szemben, s amelyeket e minőségükben az állam Alaptörvénye szögez le.¹⁰

Elsődleges szerepük: védelem biztosítása az egyének számára az állami beavatkozásokkal szemben. Mindemellett szolgálja azt a célt, hogy az emberek a társadalmi életben és a politikai folyamatokban egyaránt szabadon részt vehessenek. Emberhez méltó, önkénymentes bánásmódot követel az állam részéről, biztosítva a jogot mindenki számára, hogy joga van a saját életének alakításához és életmódjának meghatározásához, feltéve, hogy azzal nem árt másoknak és az állam biztonságát sem veszélyezteti. Az emberi jogok jellemzője, hogy mindattól függetlenül megilleti az egyéneket, hogy az állam elismeri-e létezésüket a törvényeiben és biztosítja-e azok érvényesülését.¹¹

⁸ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 23-25. o.

⁹ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 28. o.

¹⁰ Kovács István – Szabó Imre: Az emberi jogok dokumentumokban (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1980.) 347. o.

¹¹ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 29. o.

Az emberi jogok fundamentuma: Az emberi jogok érvényesülésének fundamentuma, Magyarország Alaptörvényében fellelhető, mely kimondja, hogy az állam elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, s mindezek védelme és tiszteletben tartása az állam elsőrendű kötelessége. Így a magyar állam a jogforrási hierarchia legmagasabb fokán, az Alaptörvényben nyilvánítja ki, hogy olyan jogosultságokkal rendelkezik minden ember, amit – bár nem az állam hozott létre – mégis elismeri azok létezését. Mindezt állami és nemzetközi jogszabályok biztosítják, és igyekeznek biztosítani azok érvényesülését. Az alkotmányos és demokratikus államok jellemzője, hogy elismerik és beemelik jogrendszerükbe az emberi jogokat, s ez által a törvényes jogok közé tartoznak. Ennek megfelelően az ilyen államok Alaptörvényükben sorolják fel a minden embert egyaránt megillető jogokat. Így tehát az egyes államok Alaptörvényében, valamint a különböző nemzetközi emberi jogi egyezményekben felsorolt jogokat hívjuk *alapjogoknak*.¹²

Emberi jogok

- **Az élethez és az emberi méltósághoz való jog** (halálbüntetés, abortusz, eutanázia) **(Alaptörvény XIV. cikk)**

Az emberi élethez és méltósághoz való jog központi elemét képezi a magyar alapjogi rendszernek. „Az Alaptörvény II. cikke szerint: *Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.*” A rendelkezésben nem találunk egyértelműen olyan jellegű tartalmat, mely kifejezetten a halálbüntetés tilalmáról szól, azonban közvetett módon következik az Alaptörvény XIV. cikk (3) bekezdéséből, hogy: „*Senki nem utasítható ki*

¹² Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 25-29. o.

*olyan államba, vagy nem adható ki olyan államnak, ahol az a veszély fenyegeti, hogy halálra ítélik, kínozzák vagy más embertelen bánásmódnak, büntetésnek vetik alá. ”*¹³

- **A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség (Alaptörvény XXVI. cikk)**

Az Alaptörvény XV. cikkében olvashatunk ezen emberi jog tartalmáról. Kimondja, hogy *„A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”* Az állam minden ember számára egyformán biztosítja az egyenlőség jogát, etnikai, vallási, nemi, politikai, társadalmi vagy származási, vagyoni, egyéb szempontok figyelembevétele nélkül. A diszkrimináció tilalma szorosan összefügg az emberi méltósághoz való joggal, így állapítva meg a tényt, miszerint mindenkit egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, és szempontjaikat ugyanazon mércével kell mérni. Mindezek mellett Alaptörvényünk utal az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megteremtésének egyes eszközeire, miszerint az állam törekszik az új műszaki megoldások, illetve a tudomány eredményeinek az alkalmazására, szem előtt tartva az esélyegyenlőség előmozdítását.¹⁴

- **A véleménynyilvánítás szabadsága (Alaptörvény IX. cikk)**

A véleménynyilvánítás szabadsága egyfelől egyéni szabadságjog, másfelől pedig politikai alapjog, mely elengedhetetlen a demokratikus berendezkedéshez. Kiemelkedő helyet foglal el az alapjogi rendben, s mellőzhetetlen eszköze minden más alapvető jog érvényesíthetőségének. Ide sorolható többek között a szólásszabadság, az információszerzés-, és terjesztés szabadsága, művészeti és irodalmi alkotás szabadsága, vallásszabadság, stb.¹⁵

¹³ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 13. o.

¹⁴ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 27-29. o.

¹⁵ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 42-45. o.

- **A gyülekezés és egyesülés szabadsága (Alaptörvény VIII. cikk)**

Az egyesülési szabadság kapcsolatban áll az emberi méltósághoz való joggal és a véleménynyilvánítás szabadságával. Minden embernek joga van ahhoz, hogy szabadon megválasztott céllal, önként csatlakozzon bármilyen szervezethez, vagy kulturális-, vallási-, tudományos-, vagy szabadidős közösséget hozzon létre. Továbbá az Alaptörvény kimondja, hogy mindenki gyakorolhatja ezen jogát, békés összejövetel, felvonulások, tüntetések, rendezvények keretein belül, s mindemellett a résztvevők szabadon véleménynyilvánítását is lehetővé teszi.¹⁶

- **Lelkiismereti és vallásszabadság (Alaptörvény VII. cikk)**

Minden embernek joga van a gondolat, lelkiismerete és a vallás szabadságához. Magában foglalja a vallás szabad megválasztásának jogát és azt, hogy ezen meggyőződéseit mindenki szabadon kinyilváníthassa – akár egyénileg, akár csoportosan -, vagy mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.¹⁷

- **Információs alapjogok (Alaptörvény VI. cikk)**

Kimondja, hogy minden embert megilleti a magán-, és családi életének, otthonának, kapcsolattartásának és jó hírnevének tiszteletben tartása, valamint, hogy mindenkinek joga van a személyes adatai védelméhez és közérdekű adatok megismeréséhez/terjesztéséhez.¹⁸

¹⁶ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 72-73. o., 86. o.

¹⁷ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 95. o.

¹⁸ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 112. o.

- **A tulajdonhoz való jog (Alaptörvény XIII. cikk)**

Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. Tulajdon kisajátítását csak kivételes esetekben és szigorúan közérdekből lehet, törvényi meghatározások alapján, azonnali kártalanítás mellett. Lényeges tartalma nem azonos a polgári jogi szabályozásban körvonalazott tulajdonjoggal. A tulajdonhoz való jog szűk értelmezése annyit tesz, hogy az állam – kivételes esetektől eltekintve – tartózkodik az alapjog alanyának tulajdonosi pozíciójába való beavatkozástól/behatolástól.¹⁹

- **A házasság és a család védelme (Alaptörvény L) cikk)**

Védi a házasság intézményét, önkéntes elhatározásból létrehozott életközösséget, valamint támogatja a gyermekvállalást.²⁰

- **Az egészséges környezethez való jog (Alaptörvény XXI. cikk)**

Az állam elismeri és érvényesíti az egészséges környezethez való jogot mindenki számára. Aki kárt okoz környezetében, köteles azt helyreállítani, valamint annak költségeit viselni. Tiltja a szennyező hulladékok behozatalát Magyarországra.²¹

- **Eljárási jogok (A személyi szabadság eljárási garanciái, A tisztességes eljáráshoz való jog)**

Annak ellenére, hogy létezik olyan felfogás, miszerint az eljárási jogok csupán egyfajta „szolgáloi” az anyagi (vagyis tartalmi) jogoknak, az emberi jogok története azt bizonyítja, hogy meghatározó szerepet játszanak az *eljárási jogok* az egyéni jogvédelem

¹⁹ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 134-137. o.

²⁰ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 147. o.

²¹ Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.) 159. o.

fejlődésében. Ahogy a vallás-, és vélemény szabadság, vagy az emberi méltósághoz való jog, úgy a szabadságkorlátozás eljárásjogi garanciarendszere és a tisztességes eljáráshoz való jog is középpontba állítható. A személyes szabadság, illetve az azt garantáló eljárási jogok védelme az észak-amerikai jogfejlődésben is meghatározó volt. Az erre vonatkozó szabályokat tartalmazzák a nemzetközi emberi jogi egyezmények is. Ezen kívül ide tartozik még a tisztességes eljáráshoz való jog, melybe sorolható: a bírósági eljáráshoz-, és a jogorvoslathoz való jog.²²

- **Szociális jogok (Munkához való jog)**

A manapság széles körben alkalmazott kategorizálás alapján az alapjogok második generációját a gazdasági, szociális és kulturális jogok alkotják. Az alkotmányfejlődés során csak később fogalmazódott meg az igény arra, hogy bizonyos szociális jogok is alapvető jogként legyenek elismerve. A szociális alapjogok rendelkeznek olyan tartalmi, szerkezeti és érvényesülési sajátosságokkal, melyek miatt ésszerű és indokolt a különálló csoportként való kezelésük. Amennyiben egy szociális jog, alapjognak minősül, érvényesülésének, intézményes megvalósulásának elsőbbséget kell biztosítani, akár más jogok terhére is. Ide tartozik a szociális biztonsághoz való jog - mely a legátfogóbbnak tekinthető szociális alapjog-, valamint a munkához való jog.²³

1.3.2. Állampolgári jogok

Az alapjogokat meg kell különböztetnünk az állampolgári jogoktól. A szocialista jogelmélet néhány meghatározó képviselője úgy vélte, hogy az emberi jogok csupán erkölcsi és politikai követelmények összessége, s míg azok nincsenek törvénybe foglalva, addig nem tekinthetők jogoknak. Amint törvénybe foglalják, akkor is kizárólag az adott állam állampolgárait illeti meg az adott jog. Ezzel szembenálló felfogás is létezik, miszerint az alapjogok megilletnek minden – az állam területén aktuálisan tartózkodó – egyént.²⁴

²² Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 669-715. o.

²³ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 791-837. o.

²⁴ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 29. o.

1.4. Alapjogok korlátozása

Az alapjogok fontos szabályokkal rendelkeznek korlátozhatóságukat illetően. Hiába rendelkezésre áll egy jól felépített alapjogi rendszer, ha nem tudjuk, hogy mely szempontok figyelembevételével korlátozhatók azok. Tovább vizsgálva, hiába tartalmazza ezen szempontokat, ha nem áll rendelkezésre olyan – az Alaptörvény védelmére hivatott – szervezet, mely elbírállhatja a korlátozás alkotmányosságát. Már ez is jól mutatja, hogy az alapjogok nem korlátozhatatlan jogok. Különbő elméletek övezik az alapjogok korlátozásának kérdését. Az elméletek azon probléma körül formálódtak ki, hogy mikén is lehet összeegyeztetni az egyén érdekeit, a közösségével. A legfőbb kérdés, hogy van-e az egyén szabadságának és függetlenségének oly határa, mely semmilyen körülmények között nem sérthető meg, vagyis a közösség haszna érdekében bármilyen beavatkozás megengedett lenne.²⁵

Az alapjogok elkerülhetetlenül konfliktusba kerülnek egymással és más, Alaptörvényben foglalt értékekkel és célokkal. Ezeket a természetes alapjogi konfliktusokat az állam, a törvényhozó feladata és lehetősége feloldani, sőt kötelessége is rendezni azt, mégpedig az ütköző jogoknak és értékeknek az egymás javára történő korlátozása révén. Az alapjogi korlátozás természetesen önkényességtől mentes kell, hogy legyen, hisz az ilyen szabályozásnak szigorú feltételei vannak. Korlátozó rendelkezéseket maga az Alaptörvény is tartalmaz. I. cikk (3) bekezdés: *„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”* E rendelkezés két követelményt is foglal magában. Egyrészt előírja az alapjogok szabályozásának, így korlátozásának is a szabályozási szintjét. Másrészt az alapjogok lényeges tartalmának sérthetetlenségi követelményét is rögzíti, kijelölve ezzel azt a tartalmi határt, ameddig a törvényben szereplő korlátozó rendelkezés érintheti az alapjogot. Léteznek azonban korlátozhatatlan alapjogok is. Az Alkotmánybíróság abszolút érvényűnek tekinti az „Élethez és emberi méltósághoz való jog”-ot, melyhez kapcsolódóan megemlítendő a halálbüntetést eltörlő

²⁵ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 44-45. o.

23/1990. (X.31.) AB határozat, mely kimondja: „Az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb érték.”²⁶

Különféle alapjog-korlátozási technikák jelentek meg, mely technikákra vonatkozóan alapvetően két típust lehet megkülönböztetni. Jogspecifikus és összevont típust.

1.4.1. Jogspecifikus korlátozási módszerek

A jogspecifikus korlátozási okok meghatározása esetén minden egyes alapjognál említésre kell, hogy kerüljön, hogy az adott korlátozásnak mi lehet az Alaptörvény által elismert célja. E módszer választása esetén, ha a korlátozhatóság vonatkozásában az adott jognál semmilyen cél nem kerül meghatározásra, akkor lényegében abszolút tilalomról → azaz korlátozhatatlan jogról beszélünk.

A korlátozási célok meghatározását két típusra lehet osztani:

- az egyik, mikor absztrakt korlátozási okok kerülnek meghatározásra (absztrakt okokat főként nemzetközi emberi jogi dokumentumok tartalmazzak)
- a másik, mikor jogonként meghatározzák, hogy milyen más alapjog, vagy egyéb konkrét cél miatt ismerhető el a korlátozás alkotmányossága

Amennyiben a jog-korlátozás okai tág fogalmakkal meghatározott absztrakt célok, a másik oldalról szükséges, hogy úgynevezett fékek épüljenek az értelmezés felé. A fent említett nemzetközi emberi jogi dokumentumokban megjelenik a megszorító értelmezés elve, miszerint a korlátokat nem lehet az alapjogok megsemmisítésére használni, sőt kiterjesztése sem lehetséges olyanokra, amik túlmennek az alapjog gyakorlásának ismert és elfogadott okain. Ezért rendkívül fontos az alapjogok hiteles értelmezésére hivatott szervezetek és bíróságok, hiszen döntéseikben és ítéleteikben meghatározásra kerül, hogy mit lehet és mit nem belevenni a közbiztonság, közrend, stb. fogalmaiba. A jogspecifikus korlátozási okok másik csoportja, mikor az adott jog kinyilvánítása mellett felsorolást nyer az, hogy az adott alapjogot mely más alapjog érvényesülésének elősegítése érdekében lehet korlátozni. E technika előnye, hogy általa világossá válik, hogy az adott jognak mely más alapjoggal szemben kell engednie, illetve, hogy mi az az elfogadható cél, mely alapján korlátozhatóvá válik. Hátránya viszont, hogy rugalmatlan, mivel a

²⁶ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 48. o.

későbbiek folyamán újabb okok merülhetnek fel, mint korlátozási okok, és a korábban megfogalmazottak pedig elenyészhetnek. „A jogspecifikus korlátozási okok konkrét formája egy erősebb védelmi rendszert tükröz, mint az általánosságokat felsorakoztató rendszer.”

1.4.2. A korlátozási okok összevont meghatározása

A korlátozási technikák másik csoportja ez, mely esetben nem külön alapjogként, hanem summásan, egy szabályban határozzák meg az alapjogok korlátozására vonatkozó szabályt, mely kiterjed minden alapjogra. Gyakran alkalmazott technika az a tilalom, mely az alapjogok lényeges tartalmát korlátozza. Ez egyben kifejezi azt is, hogy az alapjogoknak/emberi jogoknak létezik egy olyan belső dimenziója, mely semmilyen körülmények között sem sérthető az állam által. → nem képzelhető el semmilyen közösségi érdek, vagy cél, mely miatt a szabályozás maga alá rendelheti az egyén teljességét. Az egyéni szabadságba való beavatkozás tehát rendelkezik természetes korlátokkal. Előnye a rugalmasság. Hogy mi tekinthető az alapjog lényeges tartalmának, az további értelmezést igényel, mely során nyomon követhető az évtizedek során végbemenő változások összessége.

1.4.3. Az alapjogok felfüggesztése

Szólni érdemes a korlátozási technikák mellett az alapjogok felfüggesztéséről. Léteznek egyes alapjogi dokumentumok, melyek rendelkeznek az alapjogok felfüggesztéséről rendkívüli helyzet vagy háború idején. Csak rendkívüli jogrend esetén alkalmazható intézkedés, mely időlegesen elzárja az egyéneket bizonyos alapjogok gyakorlásától. Az alapjogi dokumentumok nevezetesen felsorolják azon jogokat, mely még a rendkívül helyzetekben sem függeszthetők fel. Általában nem függeszthető fel: az emberi élet sérthetlensége, a kínzás tilalma, az ártatlanság védelme, az ember méltósága és személyiségének védelme, a védelemhez való jog, valamint a lelkiismeret-, és vallásszabadság. Felmerül a kérdés, hogy a fel nem függeszthető jogok hierarchikusan a felfüggeszthető jogok felett állnak-e? A válasz erre: nem. Bár kétségtelen, hogy a felfüggeszthető jogok túlnyomórészt abszolút jogok és tilalmak, de nem feledhető, hogy

alapvetően nem az alapjogok rendszerezése miatt kerültek kiemelésre, hanem a rendkívüli jogrendhez igazodás miatt.²⁷

1.5. Szükségesség-arányosság elve

A szükségesség arányosság elvéről Alaptörvényünk I. cikkének (3) bekezdésében olvashatunk

„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”²⁸

Az alapjogok korlátozásának határa az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése értelmében az alapvető jog lényeges tartalma. E tartalom nem határozható meg egyszer s mindenkorra. Mindig az egyes korlátozások figyelembevételével, esetről esetre kell eldönteni és meghatározni, hogy az érinti-e a már említett lényeges tartalmat. Némely alapjog lényeges tartalmát sérti az a korlátozás, mely nem állja ki az úgynevezett „szükségességi-arányossági teszt mércéjét”. Az Alkotmánybíróság szerint az állam abba az esetben nyúlhat korlátozási eszközöz, amennyiben „másik alapvető jog és szabadság védelme, avagy érvényesülése, valamint egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el.” Önmagában tehát nem elegendő, hogy az másik alapjog vagy szabadság védelme, vagy egyéb alkotmányos cél érdekében zajlik, hanem mindezek mellett szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek → „az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással.” A szükségességi-arányossági teszt alkalmazását megelőzően az Alkotmánybíróság elvégzi az alapjog-korlátozás felülvizsgálatát formai szempontból, azaz megvizsgálja, hogy teljesül-e az Alaptörvényben foglaltaknak megfelelően a törvényi szabályozási szint által előírt követelmény. Amennyiben nem, úgy az alapjog korlátozása e formai ok miatt alkotmányellenesnek minősül, amennyiben viszont eleget tesz a szabályozás ennek az előírásnak, akkor a testület elvégzi a vizsgálatot tartalmi szempontból is. Ezt szolgálja a

²⁷ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.) 46-51. o.

²⁸ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV> Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

szükségességi-arányossági teszt, mely az alábbi részkérdések vizsgálatából tevődik össze:

Első kérdés, hogy az alapjog korlátozásának van-e legitim, azaz törvényszerű célja. A szükségességi-arányossági teszt követelményrendszere szerint ugyanis egy alapjog korlátozása csak egy másik alapjog, alaptörvénybe foglalt érték vagy cél érvényesülése és védelme érdekében minősül alkotmányosnak.

Következő kérdés, hogy az alapjog-korlátozás alkalmas-e a fenti cél elérésére, valamint ahhoz egyáltalán szükséges-e. A korlátozáshoz elkerülhetetlennek, elengedhetetlenül, kényszerítően szükségesnek kell lennie. → Vagyis a cél más módon nem, csak az alapjog korlátozása útján érthető el.

S végül következik az arányosság vizsgálata, miszerint az eléri kívánt cél fontosságának és a cél elérése érdekében okozott sérelemnek arányosnak kell lennie és egymással egyensúlyban kell állnia.

A szóban forgó *szükségességi-arányossági teszt* az Alkotmánybíróság általános alapjog-védelmi tesztje, s e teszt alapján kerül elbírálásra, hogy egy alapjognak – mely egyébként korlátozhatónak minősül – a megfelelő jogforrási szinten (azaz törvényben) történő korlátozása, tartalmi szempontból kiállja-e az alkotmányossági próbát. Az Alkotmánybíróság, mikor az általa vizsgált törvényekre alkalmazza a szükségességi-arányossági tesztet, határozatának indoklásában gyakran hivatkozik olyan megengedő, vagy tiltó-korlátozó szabályára, melyek kapcsolódnak a nemzetközi dokumentumokhoz.

29

²⁹ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 49-51. o.

2. A személyes szabadsághoz való jog

A személyes szabadság és biztonság a legrégebbi múltra visszavezethető, „legértékesebb” alapjogok közé tartozik. Korlátozható alapjog. Nemzetközi dokumentumok és természetesen a belső jog egyrészt meghatározza azon okokat, melyek indokolhatják a személyes szabadságtól való megfosztást, illetve annak korlátozását indokolhatják. Másrészt azokat az eljárási szabályokat és biztosítékokat, s ezek között különösen a bíró részvételét, melyeknek az alkalmazásával a szabadságtól való megfosztásra és annak korlátozására is sor kerülhet. *„Nemzetközi dokumentumok és ma már hazai jogszabályokban is fellelhető a szabadság mellett a személyi biztonság is. A biztonsághoz való jog részen arra a jogállami elvre enged utalni, hogy személyes szabadságától nem lehet senkit önkényesen megfosztani.”* A biztonság tehát a fizikai biztonságot jelenti, vagyis a biztosítékot az őrizetbe vétellel és letartóztatással szemben. E fogalom nem terjedhet ki arra, hogy az államtól előnyök követelését magában foglalja, vagy a személyes védelemre vonatkozó rendelkezést a fizikai támadással szemben.³⁰

2.1. Történeti áttekintés, főbb jogi dokumentumok

„Az emberi jogok története megfogalmazható a személyes szabadságot biztosító eljárási jogok elismeréséért vívott küzdelemként is.” A Magna Carta 39. cikke biztosította az emberek számára az egyéni szabadságot és az önkényes letartóztatás elleni védelmet. Ezen dokumentumra épült többek között a *Petition of Rights*, melynek elsődleges céljai közt szerepelt az angol polgárok személyes szabadságának és tulajdonának védelme. A személyes szabadság legfontosabb biztosítékait tartalmazta a *Habeas Corpus Act* is. Emellett említésre méltó a *Bill of Rights* is, melynek jelentőségét az adja, hogy összefoglalta mindazon jogokat és azok biztosítékait, melyeket Angliában fontosnak tartottak. Az említett jognyilatkozatok olyan jogokat fogalmaznak meg, amiket ma is az alapvető jogok között tartunk számon. A személyes szabadság, valamint az azt garantáló eljárási jogok védelme meghatározó volt az észak-amerikai jog fejlődésében is. A személyi szabadsághoz való jogot és korlátozásának garanciális szabályait tartalmazzák a nemzetközi ember jogi egyezmények is. A Polgári és politika jogok nemzetközi egyezség-okmánya így rendelkezik:

³⁰ Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 109. o.

„Mindenkinek joga van a szabadságra és személyi biztonságra. Senkit sem lehet önkényesen őrizetbe venni vagy letartóztatni. Senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”

Mindemellett ugyancsak tiltani hivatott az önkényes szabadságkorlátozást az Emberi jogok európai egyezménye 5. cikkének 1. pontja is, mely szintén kimondja, hogy minden embernek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, és az ettől való megfosztás csak törvényben meghatározott eljárások útján lehetséges.³¹

2.1.1. Szabályozása az Alaptörvényben

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) IV. cikke szerint:

„ (1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

(2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.

(3) A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadelőhelyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönten.

(4) Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénysértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”³²

³¹ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 671-672. o.

³² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV> Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) IV. cikk

2.2. A szabadságkorlátozás okai

Az emberi jogi kontrollszervek, valamint a hazai jogértelmezés szerint, a szabadságtól való megfosztás többet jelent, mint maga a mozgásszabadságba való pusztán beavatkozást. Míg az ENSZ egyezségokmánya nem tartalmazza azon esetek részletezését, mely feltárja, hogy mikor megengedhető a szabadság korlátozása, addig az európai egyezmény felsorolja azon okokat, melyek ezen jog csorbitását elfogadhatóvá teszik:

- az illetékes bíróság által történt elítélést követően törvényes őrizetben tartás
- olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, aki nem tesz eleget a bíróság törvényes rendelkezésének
- a törvény által megállapított kötelezettség teljesítésének biztosítása céljából: letartóztatás vagy őrizetbe vétel
- törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák az adott személyt, valamint hogy megakadályozzák a bűncselekmény elkövetésében, vagy azt követően a szökésben
- kiskorú személy őrizetbe vétele törvényes rendelkezés alapján nevelési felügyelet céljából vagy hatóság elé állítás céljából annak törvényes őrizetben tartása
- törvényes őrizetbe vétel fertőző betegségek terjedésének megakadályozása céljából
- elmebetegek, alkoholisták, kábítószer-használók, csavargók őrizetbe vétele
- törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából vagy olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele, aki ellen folyamatban lévő intézkedés van kiutasítás vagy kiadatás céljából

Az alapos gyanú megléte és egy a felsorolt okok közül lehetővé teszi a szabadság eljárásbeli korlátozását. Ez felel meg a hazai követelményeknek is, azonban érdekességgént megjegyzendő, hogy a strasbourgi bíróság bizonyos ideig az alapos gyanú meglétét is elegendőnek tartja a szabadságkorlátozáshoz. Az eljárás során a gyanú nem statikus → azaz erősödhet vagy gyengülhet is, s így a változás iránya teheti részben megalapozottá vagy megalapozatlanná a további fogva tartást.

2.2.1. Őrizetbe vétel

A büntetőeljárás törvény rendelkezéseiben következik az őrizetbe vétel. A hatóság őrizetbe veheti a terheltet:

- amennyiben tetten éri és személyazonosság nem állapítható meg
- amennyiben az előzetes letartóztatás elrendelésének oka áll fenn

A tettenérés nem pusztán a bűncselekmény elkövetése közben történő leleplezést jelenti, hanem azt is, ha a terheltet minden kétséget kizáróan a bűncselekmény helyszínéről történő menekülés közben fogják el. Önmagában a tettenérés nem elegendő az őrizetbe vételhez, csupán a terhelt előállítását alapozhatja meg. Az őrizetbe vételhez – ahogyan fentebb is említésre került – szükséges hogy személyazonossága ne legyen megállapítható → azaz a terhelt nem tudja magát sem személyi igazolvánnyal, sem más hitelt érdemlő okmánnyal igazolni.

Természetesen így az őrizetbe vétel, mint fogva tartás, csak addig jogszerű, míg az elfogott személy kiléte és lakcíme tisztázódik. Ezt követően a terheltet szabadon kell engedni.

Ezzel szemben a második pontra alapozott őrizetbe vétel az esetek jelentős részében az előzetes letartóztatás elrendelése iránti indítványozással folytatódik.

2.2.2. Előzetes letartóztatás

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, az egyezmény 5. cikkének követelményeit kívánta tartalommal kitölteni, s a követelmények betartásához segítséget nyújtani azzal, hogy a mi fogalmaink szerinti előzetes letartóztatás alkalmazására vonatkozóan ajánlásokat fogalmazott meg. Erre alapozva 1980-ban a Miniszteri Bizottság ezeket a követelményeket tovább fejlesztette. → Így mindkét dokumentum leszögezi, hogy az előzetes letartóztatásnak kivételes intézkedésnek kell lennie és az sohasem alkalmazható, mint büntetési cél, s egyetlen esetben sem kötelező.

Az ajánlás iránymutatást ad arra vonatkozóan is, hogy milyen körülmények mérlegelésével kell a bírónak döntenie arról, hogy elrendelje-e az előzetes letartóztatást.

Azon túl, hogy az adott ügy körülményeit kell figyelembe venni, mérlegelendő szempont még:

- az állítólagos bűncselekmény természete és súlya
- az elkövető elleni bizonyítékok és azok ereje
- a várható büntetés (amennyiben a bűnösség megállapításra kerül)
- a gyanúsított jelleme, előélete, körülményei (személyi és szociális), közösségi kapcsolatai
- az érintett személy magaviselete

További szempont még, hogy az előzetes letartóztatás nem rendelhető el, ha az állítólagos bűncselekmény jellegével és az alkalmazható büntetéssel nem áll arányban a szabadságtól való megfosztás.

Alapvető különbség a hazai és a strasbourgi jogértelmezés között, hogy:

- a strasbourgi bíróság szerint az előzetes letartóztatás az elsőfokú ítélet meghozataláig tart, míg
- a magyar jogszabályok szerint az eljárás jogerős befejezéséig.

Az előzetes letartóztatás elrendelésénél úgynevezett általános feltételeket és konkrét okokat különböztethetünk meg. Az általános feltételek sajátosságát az adja, hogy azoknak együttesen kell fennállniuk, s hozzájuk társulnia kell egy konkrét oknak ahhoz, hogy a bíróság elrendelje a fogva tartást.

Általános feltételek:

- a terhelttel szemben fennáll annak alapos gyanúja, hogy bűncselekményt követett el (s ezt vele közölték)
- a nyomozást már elrendelték
- az eljárás alapjául szolgáló cselekménynek szankciója a Büntető Törvénykönyv alapján: szabadságvesztés
- ne álljon fenn az előzetes letartóztatást kizáró ok
- fiatakorú terheltek esetén a bűncselekmény különös tárgyi súlya társul az előzőekben felsorolt követelmények mellé

A magyar törvényben az előzetes letartóztatás elrendeléséhez úgynevezett kétirányú alapos gyanú megléte szükséges: egyrészt annak alapos gyanúja, hogy bűncselekményt

követtek el, másrészt pedig hogy az eljárásba terheltként bevont személy követte el az adott bűncselekményt. Önmagában azonban még a kétirányú alapos gyanú megléte sem elegendő az előzetes letartóztatás alkalmazásához. A törvény felsorolja – hatályos szabályozás alapján – azt a három okot, melyek közül legalább egynek fenn kell állnia ahhoz, hogy elrendelje a bíróság az előzetes letartóztatást:

- a terhelt megszökött, elrejtőzött a hatóság elől illetve a bűncselekmény súlyossága okán vagy egyéb okból tartani lehet a szökésétől, elrejtőzésétől
- alaposan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén az eljárást megghiúsítaná, megnehezítené, illetve veszélyeztetné
- az eljárás alatt újabb, szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követett el, illetve alaposan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghez vinné, vagy újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el

2.2.3. Egyéb kényszerintézkedések

A személyi szabadság védelme kapcsán megemlítené még a büntető eljárási kényszerintézkedések köréből az *ideiglenes kényszergyógykezelés*-, melynek az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok túl célja még a gyógykezelés mielőbbi megkezdése. A büntetőeljárási törvény módosításai igyekeztek minél közelebb hozni az ideiglenes kényszergyógykezelés szabályait az előzetes letartóztatás rendelkezéseihez. Elvi követelmény, hogy az ideiglenes kényszergyógykezelés alatt állókat legalább olyan garanciák illessék meg, mint azokat, akik előzetes letartóztatás alatt állnak.

Hazánkban létezik az előzetes letartóztatásnak egy úgynevezett helyettesítő intézménye, ez pedig a *lakhelyelhagyási tilalom*-, amelynek ma már házi őrizetként való fogyanatosítása is megengedett. A büntetőeljárásban a mozgásszabadságot hivatott korlátozni. További kényszerintézkedés

az úti okmányok elvétele, melyek az előzetes letartóztatás alternatívájaként jelennek meg.

33

A hatályos magyar Büntető Törvénykönyv a fő-, és mellékbüntetéseknek, és az úgynevezett intézkedéseknek egész sorát szabályozza, amelyek a személyi szabadság elvonásával, valamint korlátozásával járnak. Mindezek elbírálására és kimondására jogosult a bíróság intézménye.³⁴

2.3. A Rendőrség feladatai

Fontosnak tartom szólni a Rendőrség, mint hivatalos szerv működésének általános szabályairól, melyeknek pontos betartása elengedhetetlen az intézkedések során.

Az 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 11. §-a szerint:

- A rendőr, szolgálati beosztásában köteles a rá kiszabott feladatait, a törvényes előírásoknak megfelelően végezni, valamint engedelmeskedni előljárója utasításainak → mindezt természetesen e törvényben foglaltak figyelembevételével. Továbbá köteles a közbiztonságot és a közrendet akár élete kockáztatásával is megvédeni.
- A rendőr, feladatainak teljesítése során köteles végrehajtani az előljárója által kiszabott utasításokat, s azt nem tagadhatja meg (kivéve, ha az törvénybe ütköző, vagy azzal bűncselekményt követne el). Amennyiben a kiszabott utasítás jellege jogszabálysértő és ez számára jól felismerhető, köteles az előljáró figyelmét erre felhívni.
- Amennyiben a törvényi rendelkezéseket sérti az előljáró, a rendőr köteles azt jelenteni a rendőri szerv felettes szervénél, vagy a miniszternél. A törvénysértés bejelentése miatt semmilyen hátrány nem érheti a rendőrt, kivéve, ha az alaptalan volt → ez esetben felelősségre vonás kezdeményezhető vele szemben.

³³ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.) 672-692. o.

³⁴ Szamel Lajos: Az állampolgári szabadságjogok (Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája, Budapest, 1987.) 29-30. o.

2.4. A rendőr intézkedési kötelezettsége

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 12. §-a alapján:

- A rendőr jogkörénél fogva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, amennyiben észlel bármilyen közbiztonságot-, közrendet-, vagy az államhatár rendjét sértő, illetve veszélyeztető tény, körülményt, cselekményt. Abban az esetben is fennáll intézkedési kötelezettsége, amennyiben ilyen tény a tudomására hoznak. Ez a kötelezettség a rendőrt szolgálaton kívül is terhelheti abban az esetben, amennyiben halaszthatatlan esetről van szó, s az intézkedés időpontjában intézkedésre alkalmas állapotban van
- Részhajlás nélküli intézkedésre kötelezett minden rendőr, a törvényi rendelkezéseknek megfelelően.
- Amennyiben a rendőrt intézkedése során bármilyen tárgy akadályozza, annak eltávolítására és elhárítására jogosult, s az ezzel okozott kárért a rendőrség kártalanítja a véletlen károsultat.
- A rendőr köteles közreműködni a közbiztonságot fenyegető veszélyhelyzet elhárításában. Amennyiben ezen kötelezettség más szerv hatáskörébe tartozik, a rendőrnek haladéktalanul gondoskodnia kell a veszély elhárításáért felelős hatóságot.³⁵

2.5. Kényszerítő eszközök

2.5.1. Kényszerítő eszközök alkalmazására vonatkozó követelmények

A rendőr feladatainak ellátása céljából a törvényben meghatározott feltételek mellett más felszólíthat bizonyos cselekedetekre vagy azok abbahagyására. Amennyiben az érintett fél a felszólításnak nem tesz eleget vagy ellenszegül a rendőri intézkedésnek, úgy a rendőr az intézkedés eredményességét kényszerítő eszközök alkalmazásával is köteles biztosítani. Mindenképp felszólítás kell, hogy megelőzze a kényszerítő eszközök igénybevételét, kivéve ha az adott körülmények nem teszik lehetővé a figyelmeztetést. Nincs helye a továbbiakban semmilyen kényszerítő eszköz használatának abban az

³⁵ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 11-12. §

esetben, ha megtört az ellenszegülés és a rendőri intézkedés eredményes kimenetele e nélkül is biztosíthatóvá vált.

Szigorú törvényi meghatározások övezik a kényszerítő eszközök használatát, mivel csak és kizárólag e meghatározott feltételek esetén lehet alkalmazni és csak az ott megjelölt eszközöket lehet igénybe venni. Az eszközök és azok alkalmazásának élettani hatásait gondos vizsgálatok övezik, ugyanis szigorú egészségvédelmi szempontokat figyelembe véve lehet csak azokat használni. Úgy kell kialakítani ezen eszközöket, hogy azok alkalmazása a testi épség, egészség és élet kioltásával ne fenyegetsen, ugyanakkor mégis visszatartó erőt jelentsen az ellenszegülő számára. Természetesen mindezek alól kivételt képez a löfegyver használata.

Fontos megjegyezni, hogy a kényszerítő eszköz nem, mint büntetés van jelen a rendőri intézkedések során, csupán a rendőri intézkedés kikényszerítésére, az azzal szemben megnyilvánuló ellenállás leküzdését szolgálja.

A kényszerítő eszköz esetleges használatára az érintettet előzetesen figyelmeztetni kell. Gyermekekkel és láthatóan terhes nőkkel szemben nem alkalmazható kényszerítő eszköz, kivéve a testi kényszer és a bilincs.

A rendőr a rendszeresített kényszerítő eszközök bármelyikét saját elhatározásból és előjárója parancsára használhatja, s annak alkalmazása során ügyelnie kell arra, hogy az érintett testi épségéhez fűződő jogokat tiszteletben tartsa és azt csak a legszükségesebb mértékig veszélyeztetheti.

A kényszerítő eszközök alkalmazásakor ellenszegülésnek kell tekinteni azt a célzatos, fizikai erő kifejtéssel járó tevékenységet, amely a rendőrt jogszerű intézkedésében, folytatásában vagy annak befejezésében akadályozza, különösen, ha valaki az élete és testi épsége elleni fenyegetéssel, azaz fizikai erőszakkal akadályozza, hogy az intézkedő rendőr valahová belépjen, ott tartózkodjon, vagy onnan távozzon, illetve valakivel szemben intézkedést fogantosszon.³⁶

³⁶ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200086.BM> 86/2012. (XII.28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról

A testi kényszer, bilincs, vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, valamint szolgálati kutyát alkalmazó rendőr – amint az ellenszegülés megtört, vagy a támadást megakadályozta – köteles haladéktalan szóbeli jelentést tenni a közvetlen szolgálati előljárójának, valamint értesíteni erről az ügyeletet vagy a tevékenység-irányítási központot.

A kísérés során, a kizárólag annak végrehajtása érdekében történő bilincsalkalmazás kivételével a kényszerítő eszközt alkalmazó rendőr, valamint a csapaterőt, útzárat vagy tömegoszlatást elrendelő parancsnok a szükséges helyszíni intézkedések után köteles írásos jelentést készíteni. Amennyiben a kényszerítő eszköz alkalmazását, személyi szabadságot korlátozó intézkedés követi, az eszközt alkalmazó rendőrnek a jelentést, a személyi szabadságot korlátozó intézkedésről szóló írásos jelentésben szükséges megtennie.

A kényszerítő eszköz alkalmazásáról készített jelentésnek tartalmaznia kell az alábbiakat:

- az alkalmazás alapját képező magatartás esemény hű bemutatása, s emellett annak leírását, hogy hol, mikor és kivel szemben, illetve mennyi ideig és milyen kényszerítő eszköz alkalmazására került sor, s ennek mi volt az indoka
- történt-e felszólítás a jogellenes magatartás abbahagyására, és ha nem, annak mi volt az oka
- a kényszerítő eszköz alkalmazását megelőzte-e figyelmeztetés, és ha nem, annak mi volt az oka
- keletkezett-e sérülés, ha igen milyen fokú, valamint keletkezett-e anyagi kár
- mi történt a sérülttel, történt-e intézkedés annak ellátására, és ha nem, annak mi volt az oka
- a támadásra használt eszköz leírása (amennyiben támadás miatt valósult meg a kényszerítő eszköz alkalmazása)
- a tanúk személyazonosságát igazoló adatok, lakcím

- az alkalmazást lehetővé tevő valamennyi jogszabályhelyre történő hivatkozás ³⁷

2.5.2. Kényszerítő eszközök fajtái, típusai

➤ Testi kényszer

A rendőri intézkedés során ellenszegülő fél megtörésére testi erővel cselekvésre vagy annak abbahagyására kényszerítést alkalmazhat (testi kényszer). ³⁸

A testi kényszer megfogás, leszorítás, elvezetés, vagy más fizikai erő kifejtéssel járó, cselekvésre vagy annak abbahagyására irányuló kényszerítés, a rendészeti feladatokat ellátó személy részéről. Abban az esetben alkalmazható, ha a rendészeti feladatot ellátó személy erőfölénye, vagy maga az intézkedés alá vont személy magatartása, állapota folytán az intézkedés eredményes kimenetele ennek útján érvényesíthető, biztosítható.

A testi kényszer alkalmazásakor a rendészeti feladatot ellátó személy önvédelmi fogásokat is alkalmazhat a támadás elhárítása érdekében, a szükséges mértékben.

Testi kényszernek nem minősíthető, amikor a rendőr jogszerű intézkedése során, az irányába kartávolságon belülre lépő személyt, illetve a mozgása folyamatosságát feltartóztató, akadályozó személyt nyújtott kezével és minimális erő kifejtéssel magától távol tartja.

➤ Bilincs

A rendőr bilincset alkalmazhat a személyi szabadságában korlátozni kívánt vagy korlátozott személy: önkárosításának-, támadásának-, szökésének-, vagy ellenszegülésének megakadályozására/megtörésére.

A bilincselést az erre a célra rendszeresített eszközzel szükséges végrehajtani, mely eszköz hiányában, vagy annak meghibásodása, megrongálódása esetén más, a bilincseléssel elérni kívánt cél eléréséhez megfelelő eszköz is alkalmazható. Fontos

³⁷ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100030.BM> 30/2011. (IX.22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 38. §

³⁸ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 47. §

megjegyezni, hogy ilyen esetben TILOS vékony fém-, vagy műanyag huzalt, vagy más, jellegénél fogva sérülés okozására alkalmas eszközt használni.

A bilincselés módjai: 2 vagy több ember kezének egymáshoz bilincselése, a személy kezeinek előre-, vagy hátra bilincselése, valamint a biztonsági okból tárgyhoz való bilincselés. A bilincselés módját az intézkedő, arra feljogosított, rendészeti feladatokat ellátó személy választja meg az adott körülmények között, célirányosan, különböző körülmények figyelembevételével. Például: támadó jellegű-e az intézkedés alá vont fél, kell-e tartani a szökéstől, stb.

Fontos továbbá, hogy amennyiben az adott személy aktív ellenszegülése, támadása vagy erőszakos magatartása szükségessé teszi, úgy fekvő helyzetben, falnak vagy más tárgynak nyomva is megbilincselheti a rendőr. Azonban saját magához semmilyen körülmények között mást nem bilincselhet.

TILOS a tárgyhoz bilincselést alkalmazni járműben való szállítás közben, vagy annak oly módon történő használata is tiltott, mely indokolatlan fájdalmat, sérülést okoz, vagy jellege okán megalázónak minősül. ³⁹

➤ **Vegyí eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazása**

A rendőr, szolgálatban rendszeresített vegyi vagy elektromos sokkoló eszközt, valamint rendőrbotot és kardlapot alkalmazhat az alábbi helyzetekben:

- mások vagy saját életét, testi épségét, vagyonbiztonságát közvetlenül veszélyeztető támadás elhárítása érdekében

- jogszerű rendészeti intézkedés során, az ellenszegülés megtörésére

³⁹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200086.BM> 86/2012. (XII.28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról

„A rendőr a szolgálatban rendszeresített gumilövedéket, pirotechnikai eszközt, könnygázgránátot, elfogó háló, ingerlőgázt, valamint vízágyút alkalmazhat a mások vagy saját élete, testi épsége, illetve a vagyonbiztonság közvetlen veszélyeztetésének elhárítására, vagy abban az esetben, ha a löfegyverhasználat feltételei fennállnak.”

A rendőrbot alkalmazásakor az ütésnek lehetőleg végtagot kell érnie, valamint ügyelni kell rá, hogy az ütés súlyos sérülést ne okozzon.⁴⁰

➤ **Szolgálati kutya alkalmazása**

Szájkosárral ellátott szolgálati kutya, mint kényszerítő eszközt alkalmazása lehetséges (pórázon vagy anélkül), amennyiben a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak.

Szájkosár nélküli szolgálati kutya, pórázon vezetve alkalmazható, ha a jogellenesen összegyűlt tömeg enyhébb kényszerítő eszközzel nem oszlatható szét, illetve, ha a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétosztatásához, vagy a tevőleges ellenállás leküzdéséhez az szükséges.

Szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutya alkalmazható azon esetekben, amennyiben súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítása szükséges, súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személyt kell elfogni, illetve személye ellen intézett támadást, avagy életét/testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítása vált indokolttá.⁴¹

⁴⁰ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 49. §

⁴¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 50. §

➤ **Útzár, megállásra kényszerítés**

A rendőrség elrendelheti a közúti forgalom korlátozását vagy lezárását:

- a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy elfogására
- a bűncselekmény elkövetőjének elfogására
- külön jogszabályban kijelölt létesítmények védelmére
- védett személy útvonalának és programhelyszíneinek biztosítása érdekében

Ennek során *útzár* telepítésére is jogosult a rendőrség, figyelembe véve a külön jogszabályban meghatározott feltételeket és a közlekedés biztonságát. Útzár alkalmazásakor a rendőrség a járművek áthaladását torlaszszerűen vagy egyéb módon lassító/megakadályozó építményt, technikai berendezést telepíthet. Mindezek hiányában bármilyen egyéb eszközt alkalmazhat, mellyel elérhető a rendőri intézkedés foganatosítása elől járművel menekülő személyek elfogása, feltartóztatása.

Amennyiben a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy, vagy annak elkövetője járművel menekül, a rendőrség annak elfogása érdekében, mások személyét és biztonságát nem veszélyeztetve a járművet követheti és megállásra is kényszerítheti.⁴²

➤ **Lőfegyver használat**

Jogos védelem és végszükség esetein kívül a rendőrt lőfegyver használati jog illeti meg az alábbiakban foglaltak szerint:

- Saját elhatározásból vagy utasításra történhet a lőfegyver használata.
- Lőfegyver használatnak csak a szándékosan, személyre leadott lövés minősül.
- E törvény szempontjából nem minősül lőfegyver használatnak a rendfenntartás céljára rendszeresített gumilövedék, pirotechnikai eszköz, könnygáz gránát, elfogó hálós lőfegyverrel vagy egyéb kilövő eszközzel történő célba juttatása.

⁴² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 51. §

- Létezik egy egyéb célra rendszeresített, műanyagból készült lövedék, melynek használatára akkor kerülhet sor, ha az eset összes körülményét figyelembe véve, enyhébb kényszerítő eszközzel az alkalmazás törvényes célja nem elérhető.

A rendőr lőfegyvert használhat:

- az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására
- testi épséget súlyosan veszélyeztető közvetlen támadás elhárítására
- terrorcselekmény, jármű hatalomba kerítése és közveszély okozásának megakadályozására vagy megszakítására
- lőfegyverrel, robbanóanyaggal vagy az élet kioltására alkalmas egyéb eszközzel való bűncselekmény elkövetésének megakadályozására
- lőfegyver, robbanóanyag jogosulatlan, erőszakos megszerzésére irányuló cselekmény megakadályozására
- a lakosság vagy állam szempontjából kiemelkedően fontos létesítmény ellen felfegyverkezve intézett támadás elhárítására
- az emberi élet kioltását szándékosan elkövető személy elfogására vagy szökésének megakadályozására
- azzal a személlyel szemben, aki a nála lévő fegyver vagy egyéb, élet kioltására alkalmas eszköz letételére irányuló rendőrségi felszólításnak nem tesz eleget és magatartása a fegyver vagy egyéb, élet kioltására alkalmas eszköz közvetlen, ember elleni felhasználásra utal
- bűncselekmény elkövetése miatt őrizetbe vett vagy bírói döntés alapján fogva tartott személy erőszakos kiszabadításának megakadályozására az azt megkísérlő személlyel szemben
- a saját élete, testi épsége és személyi szabadsága ellen intézett támadás elhárítására

Nincs helye lőfegyver használatának, ha:

- olyan személy életét vagy testi épségét veszélyezteti, akivel szemben nem állnak fenn a lőfegyver használat feltételei
- a rendőri intézkedés célja tárgyra vagy állatra leadott lövéssel is elérhető

Kivéve, ha a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett támadásról, ellenállás leküzdéséről, illetve a tömegben lévő személlyel szembeni használatról van szó.

A lőfegyverhasználatot meg kell előznie az alábbiakban felsoroltaknak, ebben a sorrendben:

- felhívásnak, hogy a felhívott a rendőri intézkedésnek engedelmeskedjen
- más kényszerítő eszköz alkalmazásának
- konkrét figyelmeztetésnek, hogy lőfegyver használat következik
- figyelmeztető lövésnek

Mindezen intézkedések részbe vagy teljese is mellőzhetők, amennyiben az eset összes körülménye folytán a megelőző intézkedésekre nincs idő és a késedelem veszélyeztetné az intézkedés eredményességét, illetve a rendőr vagy más személy életét és testi épségét.⁴³

⁴³ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 52-56. §

3. A személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedések fajtái

A kényszerintézkedés fogalma: „A büntető ügyekben eljáró hatóságok által a büntetőeljárás sikere érdekében, a büntetőeljárásban meghatározott módon és esetekben alkalmazható kényszerszertartalmú eljárási cselekmény, amely szükségszerűen az állampolgári jogoknak különböző mértékű korlátozásával jár.”

A jogágak többsége az önkéntességre épül és nem jellemzi őket kényszer alkalmazása. Ezáltal feltételezhető a büntető-eljárásjogban is, hogy a terhelt aláveti magát az eljárásnak és nem kell vele szemben kényszerszert alkalmazni. A büntetőeljárás során két érdek ütközik:

- az állam büntetőjogi igényének hatékony érvényesítéséhez fűződő érdek
- a terhelt emberi jogainak tiszteletben tartásához fűződő érdek ⁴⁴

A Rendőrről szóló, 1994. évi XXXIV. törvény alapján az alábbi, foganatosítható kényszerintézkedéseket különböztethetjük meg:

3.1. Elfogás és előállítás

A rendőr további intézkedés megtétele céljából elfogja és előállítja az illetékes hatóság felé azon személyt:

- akit tetten értek bármilyen szándékos bűncselekmény elkövetésén
- aki ellen elfogatóparancsot, nemzetközi-, vagy európai szintű elfogatóparancsot adtak ki
- akinek elrendelték őrizetét, letartóztatását, kényszergyógykezelését vagy elmeállapotának megfigyelését.

⁴⁴ Farkas Ákos-Róth Erika: Előadások a büntetőeljárás jog köréből (Bíbor Kiadó, Miskolc 2000.) 65. o.

- aki az őrizet, letartóztatás, ideiglenes kiadatási/átadási/végrehajtási letartóztatás, kiadatási vagy átadási letartóztatás, a szabadságvesztés vagy elzárás végrehajtása során megszökött
- aki a fogva tartás helyéről engedéllyel távozott, majd oda nem tért vissza
- aki a bíróság által meghatározott területet, lakást, egyéb helyiséget, intézmény vagy ahhoz tartozó elkerített helyet engedély nélkül elhagyta
- aki a távoltartás szabályait megszegte
- aki az előzetes kényszergyógykezelés-, vagy elmeállapotának megfigyelése alól magát kivonta
- akinek előállítását külön törvényben meghatározott feltételek alapján elrendelik
- aki jogellenesen tartózkodik az ország területén
- akinek a büntetés-végrehajtási őrizete szükséges

A rendőrség az előállítással a személyi szabadságot csak a szükséges ideig korlátozhatja → legfeljebb 8 órán át. Amennyiben az előállítás célja még nem valósult meg, a rendőri szerv vezetője egy alkalommal, 4 órával meghosszabbíthatja abban az esetben, ha ez indokoltá vált. Az előállítás időtartamát a rendőri intézkedés kezdetétől kell számítani.

A rendőr jogosult a hatóság vagy az illetékes szerv elé állítani azt:

- aki a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, vagy megtagadja az igazolást
- aki gyanúsítható valamilyen bűncselekmény elkövetésével
- akitől vér-, vizelet-, vagy egyéb minta vétele szükséges bármilyen közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés biztosítása érdekében
- aki engedély nélkül kivonja magát a szülői felügyelet, gyámság, nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban történő elhelyezés hatálya alól

- aki megszegi a pártfogó felügyelet szabályait
- aki felszólítás ellenére is folytatja az adott szabálysértést, vagy akitől tárgyi bizonyítási eszközt vagy elkobzás alá eső dolgot kell megszerezni
- akivel szemben ideiglenes megelőző távollátás elrendelése folyik
- akit védelem alá kell helyezni (a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett figyelmeztető jelzésalapján)

Az előállított személyt szóban vagy írásban tájékoztatni kell az előállítás okáról és az előállítás időtartalmáról igazolást kell kiállítani részére. Abban az esetben, amennyiben nemzetközi szerződés rendelkezése alapján elfogott, vagy előállított személyről van szó, annak személyi szabadsága legfeljebb az abban meghatározott időtartamig korlátozható.⁴⁵

3.2. Elővezetés

- A rendőr az elővezetést elrendelő határozatban megjelölt személyt, az abban kijelölt helyre kíséri, vagy oda útba indítja. Amennyibe az elővezetés másként nem teljesíthető, az elővezetett személyt vissza lehet tartani a rendőrségen → ennek időtartama legfeljebb 12 óra. A visszatartás időtartamának kiszámítására az előállításra vonatkozó szabályok alkalmazása szükséges.
- Az elővezetés törvényességéért az azt előrendelő a felelős.
- Amennyiben az elővezetendő személy olyan gondnokság alatt áll, mely érinti a cselekvőképességét, az elővezetés foganatosításának tervezett időpontjáról értesíteni kell a gondnokot, feltéve ha az nem akadályozza a rendőri intézkedés alkalmazását.
- Amennyiben a gondnok az értesítés ellenére távol marad a megjelölt időpontban, úgy a rendőri intézkedésre az ő távollétében kerül sor. A távolmaradás tényéről a rendőrség jogosult az illetékes gyámhatóságot értesíteni, az intézkedés megtétele érdekében.⁴⁶

⁴⁵ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 33. §

⁴⁶ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 34. §

3.3. Idegenrendészeti intézkedés

Nemzetközi szerződés alapján végrehajtja a rendőrség a személyek államhatáron történő átadását vagy átvételét, valamint más államok között átadásra kerülő személyeknek az átadás helyére kíséréssel történő átszállítását. Továbbá részt vesz az Európai Unió tagállamai által közösen, kísérelővel végrehajtott hazatérésekben.

A rendőrség jogosult az idegenrendészeti hatáskörben elrendelt, személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések alkalmazására tranzitterületen is. ⁴⁷

3.4. Határforgalom ellenőrzés

Az Európai Unió kötelező jogi aktusai és egyéb jogszabályok által meghatározott feltételek ellenőrzése is a rendőrség feladata, mely során a rendőr jogosult az államhatárt átlépő személyek személyazonosságának igazoltatására, úti okmányainak ellenőrzésére, valamint az adott személy tárgyainak és járművének átvizsgálására.

A rendőrség jogosult továbbá a tranzitterületen tartózkodó személyek úti okmányainak és személyazonosságának, a területre való be-, és kilépésnek, illetve az ott tartózkodásnak jogszerű ellenőrzésére.

A határforgalom ellenőrzése során a rendőrség jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelően engedélyezheti, de meg is tagadhatja a határátlépést, amennyiben az ahhoz szükséges feltételekkel nem rendelkezik az adott személy.

A fent említett intézkedések bármelyike alá vonhatja a rendőrség azt a személyt, akire az utasadat-információs egység elemző-értékelő tevékenysége alapján, a feltárt információ vonatkozik. Az így megállapított adatokról és információkról a rendőrség visszatájékoztathatja az utasadat-információs egységet. ⁴⁸

⁴⁷ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 35. §

⁴⁸ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 35/A. §

3.5. Járványügyi intézkedések tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben

A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben, bizonyos járványügyi intézkedések céljából eljárhat az alábbiak szerint:

- forgalom elől elzárhat szükség esetén bármilyen útvonalat és közterületet, valamint korlátozhatja a forgalmat
- korlátozhatja nyilvános és közforgalmú intézmények működését
- írásos utasítás birtokában jogosult magánlakásba való belépésre és ott tartózkodásra (a helyszín megfigyelése és biztosítása céljából) és annak ellenőrzésére
- lezárhat területet, épületet, és megakadályozhatja az oda való belépést vagy onnan való távozást, valamint kötelezheti az ott tartózkodókat a távozásra⁴⁹

3.6. Biztonsági intézkedés

A rendőr önveszélyes állapot esetén, valamint ha személyeket és/vagy anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzetet észlel, továbbá az államhatár védelme érdekében az alábbi biztonsági intézkedésekre jogosult:

- a veszélyhelyzet elhárításához, illetve megszüntetéséhez haladéktalanul szükséges, feladatkörébe tartozó intézkedéseket megteszi
- az önmagát vagy más veszélyeztető állapotban lévő személy orvosi ellátásáról, vizsgálatáról intézkedik, és közreműködik annak egészségügyi intézménybe való szállításában
- lehetőség szerint intézkedik az öngyilkosság megakadályozását illetően
- amennyiben az élet vagy testi épség védelme megkívánja, intézkedik a közterületen vagy nyilvános helyen, önkívületi-, ittas-, vagy bódult állapotban lévő személy lakására, kijózanító állomásra, egészségügyi intézménybe szállításáról
- terület lezárására, oda belépésre, onnan távozásra, illetve az adott helyen tartózkodók távozásának kötelezésére jogosult⁵⁰

⁴⁹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 35/B. §

⁵⁰ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 37. §

3.7. Kiemelt biztonsági intézkedés

„Magyarország területén olyan terrorcselekmény elkövetése vagy előkészülete esetén, mely alkalmas a közrend és nemzetgazdaság vagy a létfontosságú rendszerelem működésének súlyos megzavarására, és a lakosság élet- és vagyonbiztonságát közvetlenül és súlyon veszélyezteti, a rendőrség a terrorcselekmény megelőzése, félbeszakítása, következményeinek elhárítása és az elkövetők elfogása érdekében külön-külön és együttesen is alkalmazhatja a következő intézkedéseket a terrorcselekmény hatásterületén”:

- igazoltathatja az oda belépő, és ott tartózkodó személyeket
- az oda belépő és ott tartózkodók ruházatát átvizsgálhatja (1994. évi XXXIV törvény a Rendőrségről 31. §-ban meghatározottak szerint)
- épületek, építmények, járművek és csomagokat átvizsgálhatja
- a közbiztonságra veszélyt jelentő anyagokat és eszközöket lefoglalhatja, valamint megtilthatja az ilyen anyagok/eszközök hatásterületre való bevitelét → továbbá az őrizetlenül hagyottakat szükség esetén az elvárható gondossággal megsemmisítheti, eltávolíthatja
- a közforgalom számára nyitva álló létesítmény működésére vonatkozó feltételek megtartását ellenőrizheti, rendezvény esetén annak biztonságára vonatkozóan ellenőrzést végezhet, kötelezheti a szervezőt annak félbeszakítására
- a hatásterület egészét vagy annak meghatározott részét lezárhatja
- irányíthatja, korlátozhatja és szüneteltetheti a közúti forgalmat és a tömegközlekedést
- járművet elszállíthat vagy egyéb módon eltávolíthat.

Hatásterület: az a település vagy a település pontosan meghatározott és körbehatárolt területe – főváros esetén kerülete vagy annak meghatározott területe – ahol a bekövetkezett terrorcselekmény miatt személyek élet-, és/vagy vagyonbiztonsága sérelmet szenvedett.

A rendőrség kiemelt biztonsági intézkedést legfeljebb 72 óra időtartamra rendelhet el, ami szükség esetén további 72 órával meghosszabbítható. ⁵¹

⁵¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 37 A - B. §

3.8. Közbiztonsági őrizet

A rendőrség az előállított személyt jogosult közbiztonsági őrizetbe venni, ha azt a személyazonosság megállapítása szükségessé teszi. Ennek időtartama 24 óra, melybe az előállítás ideje is beszámít.

A rendőrség 72 óra időtartamra őrizetbe veheti:

- a feltételes szabadságra bocsátott elítéltet-, és
- a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátottat,

akit pártfogó felügyelet alá helyeztek, de a pártfogolt a hatóság elől elrejtőzött vagy annak elrejtőzésétől erősen tartani kell.

A közbiztonsági őrizet helyszíne: rendőrségi fogdán kell végrehajtani, melynek időtartamát a fent említettek szerint szükséges nyilvántartani (nap, óra és perc)

A közbiztonsági őrizetbe vett személyt a személyazonosság megállapítását követően, illetve ha a személyazonosság megállapítására vagy a feltételes szabadság megszüntetésére nem került sor a fent említett határidő elteltével → haladéktalanul szabadon kell bocsátani.

A rendelkezési jogkör gyakorlója az őrizetet elrendelő, rendőri szerv vezetője.

Az őrizetbe vett személy befogadásáról vagy szabadításáról értesíteni kell:

- az őrizetet elrendelő rendőri szervet
- pártfogó felügyelet alatt álló személy esetén a pártfogó felügyelőt-, vagy
- a büntetés-végrehajtás pártfogó felügyelőt.⁵²

⁵² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 38. §

4. Esetgyűjtemény

Úgy gondolom, a téma alapos körüljárása és a szakirodalmak általi feldolgozása mellett fontos, hogy beszámoljak személyes tapasztalataimról is. Az alábbiakban két olyan esetet kívánok bemutatni, melyek személyi szabadságot korlátozó intézkedésekkel jártak, s melyeknek résztvevője voltam.

A rendőri intézkedések alapos dokumentációja elengedhetetlen a munka során, mely dokumentumok az alábbi részekre bonthatók:

1. *JELENTÉS*: mely tartalmazza az intézkedés alá vont terhelt adatait, a pontos időpontot, helyszínt, az intézkedés okát, s annak törvényi hivatkozásait, az esetlegesen alkalmazott kényszerítő eszközök felsorolását-, és az alkalmazás időpontját, az esemény rövid leírását.
2. *PARANCSNOKI VÉLEMÉNY ÉS KIVIZSGÁLÁS*: melyben részletezésre kerül az eljáró rendőr intézkedésének jogszerűsége és szakszerűsége, továbbá a kényszerítő eszköz alkalmazásának feltételeit és annak törvényi háttérét vizsgálja. Mindezek mellett ellenőrzés alá kerül az eljárás arányossága.
3. *NYILATKOZAT*: az intézkedés alá vont személy részéről, miszerint kijelenti, hogy a jogorvoslati jogaira vonatkozó tájékoztatást és az előállítás okáról és időtartamáról szóló tájékoztatást szóban és írásban egyaránt megkapta. Továbbá nyilatkozik az élelmezés iránti kérelméről, valamint hogy szenved-e bármilyen betegségben és részesült-e orvosi ellátásban a rendőri intézkedés során esetlegesen elszenvedett sérülése miatt.
4. *IGAZOLÁS*: a rendőrségi előállítás /egyéb intézkedés/ időtartamáról, melyben az intézkedés alá vont személy adatai mellett feltüntetésre kerül a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény alapján személyi szabadságot korlátozó intézkedés foganatosításának ténye, továbbá, hogy az előállított személy kérte-e hozzátartozójának/képviselőjének értesítését, él-e bármilyen panasszal a rendőri

intézkedéssel szemben, valamint feltüntetésre kerül az előállítás pontos ideje és időtartama.

A feltüntetett adatok mellett mindezeket természetesen pontos keltezéssel, a kompetens személyek hivatalos aláírásával és pecséttel kell ellátni.

1. eset

Jelentés elfogás végrehajtásáról/kényszerítő eszköz alkalmazásáról

A helyszín, időpont és az érintett személy pontos adatainak feltüntetését követően meghatározásra került, hogy XY, zz. szám alatti lakossal szemben az 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban Rtv) alapján,

1. RTV: 29. szak. 1. bek (1) igazoltatás
2. RTV: 31. szak 1. bek. személyi szabadságában korlátozott személy átvizsgálása,
3. RTV: 33. szak. 2. bek /f/ pont I. fordulat szabálysértésért felszólítás ellenére folytató személyi előállítása került alkalmazásra.

Az intézkedés alapjául szolgáló esemény rövid leírása:

Közterületi járőrszolgálatom ellátása során intézkedés alá vontam XY-t személyazonossága megállapítása céljából. Nevezett személy igazolványát számomra átnyújtotta, azonban a rendőri intézkedést bírálta, kiabált és fokozódó, agresszív magatartást tanúsított. Ezt követően felszólítottam cselekményének abbahagyására, melynek nem tett eleget.

Az Rtv. alapján, az előállítás okáról tájékoztató, annak idejéről pedig igazolás került kiadásra. Az előállító egységben történő elhelyezéssel kapcsolatban, a jogairól és kötelezettségeiről szóló tájékoztatást írásban és szóban megkapta.

Az intézkedés során kényszerítő eszköz alkalmazására került sor, melynek pontos helyszíne feltüntetésre került a jelentésben, az alábbiak szerint:

A személyes szabadság korlátozásának / kényszerítő eszköz alkalmazásának helye: (utcán) alatti helyen. Az intézkedés során kényszerítő eszközt alkalmaztam: 1.testi kényszer, 2.bilincs

1. RTV: 47. szak. testi kényszer,
2. RTV: 48. szak. bilincs,
3. RTV: 48. szak. /b/ pont támadás megakadályozása érdekében bilincs alkalmazása,
4. RTV: 48. szak. /d/ pont ellenszegülés megtörése érdekében bilincs alkalmazása,
5. RTV: 48. szak. /c/ pont szökés megakadályozása érdekében bilincs alkalmazása.

A kényszerítő eszközök alkalmazását megelőzte a jogszabályi előírásoknak megfelelően, előzetes figyelmeztetés. A bilincs alkalmazása során sérülés és anyagi kár nem keletkezett.

Ezt követte a terhelt megkérdezése arról, hogy kívánja-e értesíteni hozzátartozóját/képviselőjét.

„Az elfogás végrehajtásáról / kényszerítő eszköz alkalmazásáról szóló parancsnoki vélemény és kivizsgálás” során megállapításra került, hogy rendőri intézkedésem - igazoltatás, személyi szabadságban korlátozott személy átvizsgálása és a szabálysértést felszólítás ellenére folytatott személy előállítás – alkalmazása, mint személyi szabadságot korlátozó intézkedés jogszerű és szakszerű volt.

Az általam alkalmazott kényszerítő eszközök alkalmazásának törvényi feltételei a Szolgálati Szabályzat 38. § (3),(4),(5)-re figyelemmel kivizsgálásra került és annak jogszerű és szakszerű alkalmazását megállapították.

Az eljárás során az arányosság követelménye szintén megállapításra került.

Az eljárás alá vont személy végül nyilatkozatában nem élt panasszal a rendőri intézkedés, illetve a kényszerítő eszköz alkalmazásával szemben. Élelmezést nem kért, s kijelentette, az előállítás okáról és annak időtartamáról szóló tájékoztatás és igazolás átvételét és tudomásul vételét. Betegségről, egyéb sérülésről való kijelentést nem tett.

2.eset

Jelentés előállítás végrehajtásáról

A helyszín, időpont és az érintett személy pontos adatainak feltüntetését követően meghatározásra került, hogy XY, zz. szám alatti lakossal szemben az 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban Rtv) alapján,

4. RTV: 29. szak. 1. bek (1) igazoltatás
5. RTV: 31. szak 1. bek. személyi szabadságában korlátozott személy átvizsgálása,
6. RTV: 33. szak. 2. bek. /b/ pont bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy előállítása került alkalmazásra.

Az intézkedés alapjául szolgáló esemény rövid leírása:

Szolgálatom teljesítése során az előzetes eligazítást követően XY megbízott vezető ügyész tájékoztattott, hogy az NNI munkatársaival egy személy előállítását fogjuk végrehajtani. Ezt követően fent megjelölt napon és időpontban megjelentem alatti lakásnál, ahol XY ügyész utasított, hogy fenti személyt bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt állítsam elő a Debreceni Regionális és Nyomozó Ügyészségre. AB úrral közöltem, hogy előállítására fog sor kerülni, majd ezt követően ruházat átvizsgálást hajtottam végre, azonban a személy együttműködő viselkedésére tekintettel bilincset nem alkalmaztam.

Ezt követően az NNI munkatársai a fenti címen házkutatást hajtottak végre, majd annak befejezését követően AB urat előállítottam a megjelölt ügyészségi épületben az ABC-123 rendszámú szolgálati gépjárművel, ahol sérülés és panaszmentesen XY megbízott vezető ügyésznek átadtam. Fenti személy hozzátartozó kiértesítését nem kérte, mivel az intézkedés során jelen volt felesége.

Az RTV 33. § (4) alapján az előállítás okáról és idejéről, tájékoztatás, illetve igazolás került kiadásra.

Az intézkedés során kényszerítő eszköz alkalmazására nem került sor.

A parancsnoki vélemény és kivizsgálás eredménye:

Megállapításra került, hogy a rendőri intézkedés – igazoltatás, a személyi szabadságában korlátozott személy átvizsgálása, valamint bűncselekmény gyanújának fennállása miatt, nevezett személy előállítása jogszerűen és szakszerűen lett végrehajtva. Az arányossági követelmények vizsgálata alapján az eljárás szintén jog-, és szakszerű volt.

Nevezett személy további intézkedés céljából átadásra került a Debreceni Regionális és Nyomozó Ügyészségre.

1. ábra

<http://www.allamipartner.hu/ruhazat/egyenruhazati+kiegészitok/keszenleti+rendorseg+karjelveny.html>

Összefoglalás

Dolgozatomban megpróbáltam ismertetni, hogy az emberi szabadság és ennek sérthetetlensége a XIX. századtól napjainkig hogyan fejlődött és épült be a jogrendszerbe. Az emberiség fejlődésével, egy egyre bővülő és szerteágazóbb jogrendszer látott napvilágot melynek egyik számomra legfontosabb része, az emberi szabadságjog. Dolgozatomban részletesen kitértem annak jellegére, illetve törvényi tényállásaira, majd ezek korlátozási eszközeire is.

Megfigyelhető még, hogy az emberi jog kapcsán a szükségesség arányosság elvét szem előtt tartva a törvényalkotó létrehozott egy olyan jogrendszert, ami úgy mond „garanciaként” szolgál az állam és az állampolgárok között.

Érzékelhető továbbá a Rendőrség feladatának fontossága is, mely hatóság a leírt jogszabályok pontos betartásával tudja csak pontosan elvégezni feladatait annak érdekében, hogy a büntetőeljárás sikeres befejezést nyerjen.

Véleményem szerint ezek a jogszabályok, illetve a dolgozatom végén bemutatott esetleírás is bizonyítja mennyire fontos, hogy a jogszabály kövesse az emberi fejlődést. Legfőbbképp azt tartom helyesnek, hogy már az általános iskolában is tartanak Rendőrség állományában lévő kollégák tájékoztatókat, melyek során egy általános jogi normák ismertetésére kerül sor, illetve kényszerítő eszközök bemutatásával sarkalják a fiatal generációt a helyes út betartására.

Végezetül dolgozatomat egy Jean-Jacques Rousseau idézettel szeretném zárni:

„ Az ember szabadnak születik és mégis mindenütt bilincsekben él”

Irodalomjegyzék

Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok (Pázmány University Press, 2014.)

Chronowski Nóra: Alkotmányjog – Emberi jogok, státuszjogok, jogforrási rendszer (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2013.)

Farkas Ákos-Róth Erika: Előadások a büntetőeljárás jog köréből (Bíbor Kiadó, Miskolc 2000.)

Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila: Emberi jogok (Osiris Kiadó, Budapest 2008.)

Kovács István – Szabó Imre: Az emberi jogok dokumentumokban (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1980.)

Sári János – Somody Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. (Osiris Kiadó, Budapest, 2008.) 33-34. o.

Szamel Lajos: Az állampolgári szabadságjogok (Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája, Budapest, 1987.) 29-30. o.

Internetes hivatkozások jegyzéke

<http://www.allamipartner.hu/ruhazat/egyenruhazati+kiegészitok/keszenleti+rendorseg+karjelveny.html>

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100425.ATV> Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.TV> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200086.BM> 86/2012. (XII.28.) BM rendelet a rendészeti feladatokat ellátó személyek és a segédfelügyelők által alkalmazható kényszerítő eszközök igénylésének, átvételének és visszavételének szabályairól, a térítés módjáról, a kényszerítő eszközök típusaira, fajtáira és az alkalmazásukra, valamint a jelentéstétel és a kivizsgálás rendjére vonatkozó részletes szabályokról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100030.BM> 30/2011. (IX.22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 38. §